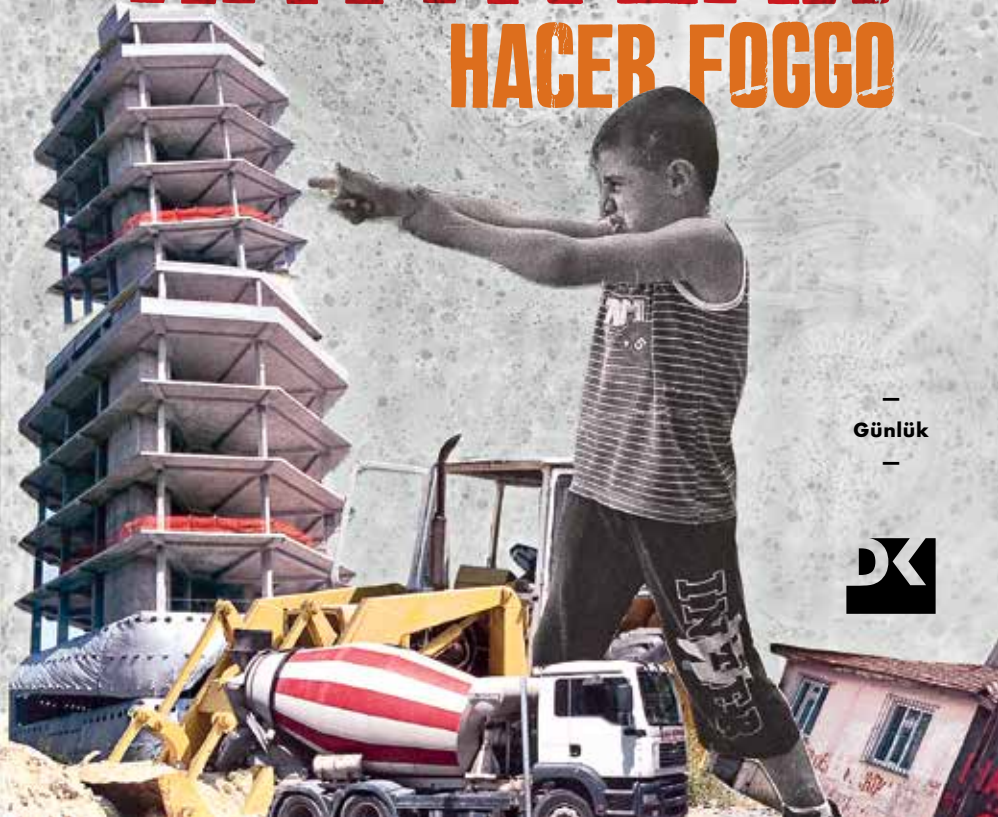

YOKSULLUK GÜNLÜKLERİ
ASKIDA
HAYATLAR
HACER FOGGO

—
Günlük
—

Hacer Foggo, ağırlıklı olarak insan hakları konularına odaklanan çeşitli gazete ve dergilerde 15 yıl boyunca muhabir olarak çalıştı. 2003 yılından bu yana kent yoksulluğu üzerine çalışmalar yaptı, 2006 yılında kentsel dönüşüm projeleri nedeniyle Romanların yerlerinden edildiği Sulukule, Küçükbakkalköy, Kâğıthane’de aktivist olarak mahallelinin yanında yer aldı, davalar açılmasını sağladı. Sosyoekonomik nedenlerle okula devam edemeyen, okul terk eden çocuklara yönelik 2016 yılında Çimenev Bilim ve Sanat Merkezi’ni kurdu. Pandemi döneminde, 18 Mart 2020’de arkadaşlarıyla birlikte Derin Yoksulluk Ağı’nı kurarak temel ihtiyaçlara ulaşamayan 3 binden fazla aileye gıda, tablet vb. gönderilmesini sağladı. Yerel yönetim, siyasi partiler ve kamu ile derin yoksulluk konusunda toplantılar yaptı, öneriler sundu. 2021 yılında Açık Alan Derneği’nden (Derin Yoksulluk Ağı) ayrılarak 2022 yılı Şubat ayında CHP Yoksulluk Dayanışma Ofisi’ni kurdu. Halen bu ofisin koordinatörü olarak ülke çapında yoksullukla ilgili çalışmalarına devam ediyor.

Ayrıca 2015 yılında Ashoka Fellowship Programı’na seçildi. 2021 yılında da Wow Dünya Kadınlar Festivali’nde Türkiye’de lider 10 kadın arasında yer aldı. 2022 yılında SES Eşitlik ve Dayanışma Derneği’nin “SES Yılın Kadınları 2021” Ödülü’nü ve 2022 yılında Uğur Mumcu Dayanışma Ödülü’nü, yine aynı yıl Artı Eğitim Dergisi Sosyal Sorumluluk Ödülü’nü aldı. Ayrıca 2002 yılında basılan *Kırmızı Püskül* adında yayımlanmış bir inceleme kitabı var.

ASKIDA HAYATLAR
Yoksulluk Günlükleri

Yazan: Hacer Foggo

Editör: Aslı Güneř

Yayın hakları: © 2022 Dođan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.ř.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hişbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. baskı / Kasım 2022 / ISBN 978-625-8215-55-7

Sertifika no: 44919

Kapak görseli: Nalan Yırtmaç, "Lften Arkaya Doğru İlerleyiniz" serisinden kolaj, 2011

Fotođraflar: Eylem Nazlıer, Gürcan ztrk, Neĭla Osseiran

Kapak ve sayfa tasarımı: Taylan Polat

Baskı: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.ř.

Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1

Baha İř Merkezi. A Blok Kat: 2

34310 Haramidere-İstanbul

Tel. (212) 412 17 00

Sertifika no: 44452

Dođan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.ř.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Askıda Hayatlar Yoksulluk Günlükleri

Hacer Foggo

İçindekiler

- 11 Giriş
- 13 Karmaşık Mahallesi
- 57 Sarmaşık Mahallesi
- 121 Sulukule Geçti Hayatımızdan
- 148 Salgın Günlerinde Yoksulluk

Derin yoksulluğu anlamamı, daha görünür hale getirmemi sağlayan ve bu kitabı yazmamda beni destekleyen, yoksulluk içinde yaşayan kadınlara, çocuklara, aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ediyorum, iyi ki varlar...

Nigar Gülsen Füsün
Asım Azize Burcu Kibariye
Sevim Sevinç Behzat Sibel Aydın Damla Barış
Nazlı İsmail Erkan Nuran Sema
Gülay Abide Gabriel Osman
Mustafa Yıldız Selin Ali Murat Özgür
Ayhan Kübra Öykü Yıldırım Robin Tamer
Aziz Zehra Güney Derya Masal Yılmaz Ayşe Ozan
Yağmur Bahar Cevahir Zeki Elif Viki Şeyda
Feride Selim Birgül Melek Sevtap Cem Şevket
Yusuf Nilgün Türkan Ömer
Özgü Halit Serkan Ramazan
Nalan Aylin Özlem Hasret Jale Sultan
Alphan Nejla Deniz Aslı Funda Şükrü Örgün
Sinem Şevval Halil Selen Cihan Cem
Umut Ayfer Yaşariye Erdal Nilüfer
Zeynep Güldane Yeşim Yüksel İnci Kubilay Yörük
Adem Tuncay Hülya Güliz Şeyma Belkıs Kubilay
Amine Hilal Ayça İlknur İbrahim Pınar
Müzeyyen Müge Tolga İbrahim Pınar Zozan
Sema Ziya Sabahattin Gökhan Liana
Bulut Neşe Meltem Gürcan Necla
Engin Müsebbe Mücella Gülsüm
Nejat Barış Eylem Tayfun

Giriş

Bu kitap, hayatı yaşayanların bitmek tükenmek bilmeyen “acıklı” ve “yok” öyküsü. Yokluğun öyküsünü, yok oluşu, bitişi, her gün yeniden tükenişi bilmeden, hissetmeden anlatmak çok zor.

Bu öyküler yokluğa kilitlenen, yokluk ve varlık arasında görünmeyenlerin öyküleri.

Yıllarca dinlediğim, mücadele ettiğim yokluk hiç hafızamdan silinmedi. Ruhumu yaraladı. Sonunda da bu öykülerle yokluğun kahramanlarına dönüştü. Şimdi ölümleriyle, gidişleriyle beni yokluklarıyla baş başa bırakanların yarım kalan öykülerini yazmak bana düştü.

İsimleri değiştirdim ve sonra yazdıklarımı okudum. Hikâyeye gibi geldi. Oysa hepsi gerçek. Bu insanların hepsi vardılar, varlar. Benim gördüklerimi yaşadılar. İsimleri bende saklı sadece. Giden arkadaşlarımı, kalan çocukları, silinip giden sokakları, kalan enkazı, büyüyen çocukları, bedduaları, duaları, mezarları, surları, yolları, avlulu evleri, gizemli kuyuları, tünellerin yerlerine yapılan rezidanslarıyla, sokakların yaralanan ruhu konuşacak şimdi. Belki hepsi bir sayıklama. Aslında duvara konuştuğum sayfalar dolusu dertler ya da suya yazdığım beş cümleden ibaret. İçimde ne varsa hepsi duvarda yankılsın, suda dağılsın...

Fotoğraf: Gürcan Öztürk

Karmaşık Mahallesi

Fotoğraf: Hacer Foggo arşivi

Kepçe

“Ölüm makinelerimiz işte burada. Sadece binaları yıkıyor, gerçek bir hayatı ve mahalle kültürünü öldürüyor.”

2006 yılında “kentsel dönüşüm” söylentileriyle birlikte ilk adım attığımda cıvıl cıvıl bir mahalleyle karşılaştım. Sarmaşık Mahallesi’nde tek katlı, cumbalı, avlulu evler de tarihe karıştı. Bu duruma tanıklık ettim. Şimdi size Karmaşık ve Sarmaşık mahallelerinin yıkımını, yokluğu/yoksunluğu, her seferinde farklı bir deftere, bazen bir kâğıt parçasına, bazen duvara, bazen suya aldığım notlar üzerinden aktaracağım.

Karmaşık’tan başlayacağım hikâyeme...

kalbimin derinliklerinde bir yara vardı
o gün Karmaşık’ın sokaklarında
yaramı tutuşturdum
gemileri yaktım geri dönüşü olmayan

“Bilimsel” yıkım, 21 Temmuz 2006

O sabah radyoyu açtığımda haber ajansı spikeri, Karmaşık Belediyesi’nin zabıta ve çevik kuvvet ekipleriyle nasıl “temizlendiğini” anlatıyordu:

Ağırlıklı olarak yoksul/düşkün/garip gureba vatandaşların yaşadığı mahallede bazı ev sahipleri, yıkıma tepki göstererek polis ve zabıtaya direniş gösterdiler. Tartışmanın

arbedeye dönüşmesi üzerine duruma müdahale eden polis, dört kişiyi gözaltına alarak bir polis otobüsüne bindirdi. Bu sırada gözaltına alınan oğlunu görmek istediğini söyleyerek sinir krizi geçiren Salih adlı bir adam, polislerce sakinleştirilemeyince aynı otobüse bindirilerek emniyete götürüldü. Yaşanan arbedede baygınlık geçiren bir kadın ise polislerce yol kenarına alındıktan sonra sağlık görevlilerince ambulansa bindirilerek kendisine tıbbi müdahalede bulundu. Bu arada bir evin yıkımı sırasında içeride bir kafeste unutulmuş güvercinlerden bazıları ezilerek öldü. Durumu fark eden bir iki kişi, iş makinesini durdurarak enkazın içindeki diğer güvercinleri canlı olarak kurtardı...

Karmaşık Belediye Başkanı İhsan Hepyer, ince, tiz sesleriyle radyoda iki yılı aşkın bir süredir yapılan uyarılara rağmen oturanları tahliye edemediklerini, dolayısıyla evleri içindeki eşyalarla birlikte yıkmak zorunda kaldıklarını anlatıyor; yıkılan alana isteyen vatandaşların satın alabileceği biçimde evler yapacaklarından bahsediyordu.

Oysa yıkımdan önce, bu araziye ele geçirmek için birtakım müteahhitler, İhsan Hepyer'le ihale pazarlığına oturmuşlardı. Sokak çoktan müteahhitlerin olmuştu. Hatta yıkım nedeninin bilimsel ve onun deyişiyle "akademik" olması için İhsan Hepyer sokakla ilgili araştırma bile yaptırmıştı. Bazı uzmanlar, mahalle muhtarı da dahil olmak üzere birtakım insanlarla görüşmüş ve sonuç olarak görüşleri rapor haline getirip bir üniversite imzasıyla başkana sunmuşlardı. Raporunda, kentin merkezinde kurulu Karmaşık Sokak'ta "suç oranının yüksek" olduğu, polis operasyonlarının sık yapıldığı belirtiliyor ve sonuç olarak "temizlenmesi" için gereğinin yapılması arz ediliyordu. Başkan da raporu bakanlığa gönderip yıkım için izin istemişti. Çapaşık Belediyesi de "Yoksulların yoğun olarak yaşadığı

bu bölge, çevrede olumsuz yaşam şartları oluşturmakta ve güvenlik açısından da tehlike yaratmaktadır” demişti.

Yıkım günü, Temmuz 2006

Sabahın alacakaranlığında Karmaşık Mahallesi'nin kırmızı, mavili, morlu, yeşilli, rengârenk evlerinin sakinleri güne etrafları çevik kuvvet polisleri, yüzlerce belediye görevlisi ve buldozlerle çevrilmiş olarak uyandı. Zabıta şefi Veysel Başkesen elindeki megafonla mahalle sakinlerine her beş dakikada bir komutlarını tekrar ediyordu: “Herkes dışarı çıksın, hemen! Başkanımız İhsan Hepy'er'in emriyle çevre düzenlemesi yapacağız! Hemen dışarı çıkın. Bu, Hepy'er'in emridir. Çıkmayanlar başkana karşı çıkmış olacaklar.”

Dünyanın her yerinde asırlardır “dokunulmayan”, “görünmeyen” yoksullar sabahın beşinde ne tür bir “çevre düzenlemesi” yapılacağını sorgulamayı akıllarından geçirmiyorlardı elbette. Kaderlerinde “Başkan”ın emrettiği “çevre düzenlemesi” varsa, buna razı olmaktan başka çareleri yoktu.

Her ne kadar Veysel Başkesen'e güvenmeseler de “Başkan” karşısında bırakın başkaldırmayı, kaş bile kaldırılmaz derler, emre karşı koyacak güçlerinin olmadığını bilirlerdi. Ancak bunun, kendilerini on yıllarca sefalet ve derin yoksulluğa sürükleyecek bir yıkımın başlangıcı olduğunu bilmiyorlardı. Henüz uykularına doymamış yarı giyinik çocuklar, anneleriyle birlikte Veysel Başkesen'in işaret ettiği duvarın önüne doğru yürümeye başladılar. Kucaklarında bebeklerle kadınlar, avurtları içine çökmüş yaşlılar olacakları bilmeden dizilmişlerdi. Son olarak Karmaşık Haber Ajansı'nın radyoda gözaltına alındıklarından bahsettiği Salih, karısı, çocukları ve torunları, mavi renkli iki katlı gecekondularından çıkıp duvara dizilince zabıta amiri buldozere işaret verdi.

Çöküntü alanları-2007

Yoksul mahallelerde ilan ettikleri kentsel dönüşüm için “kent çöküntü alanları” diyorlar. Yasa Meclis’ten geçmiş, İstanbul Büyükşehir ve ilçe belediyelerinde masalara yayılan kocaman İstanbul haritasının başında, kentin “çöküntü alanlarını yeniliyor, dönüştürüyorlar.” Kentsel yenileme-dönüşüm yasalarıyla olağanüstü yetkiler verilmiş belediyeler, “çöküntü alanı” olarak adlandırdıkları mahallelerde oturanlarla anlaşmaya çalışıyorlar önce; sonra oturanların ilk itirazlarında kamulaştırma kararı devreye giriyor. Yani “Anlaşmaya çalış, anlaşmazsa kamulaştır, el koy, altı yıl içinde de parasını öde” mantığıyla İstanbul yenileniyor, dönüştürülüyor.

Kentin bazı entelektüelleri, üniversite hocaları da dönüşüm ve yenileme projelerinden kentin “görüntüsü değişecek, modernleşecek” diye çok memnun. Bazı üniversiteler belediyelerle birlikte çalışıyorlar, bu projeleri birlikte oluşturuyor, birlikte karar veriyorlar. Surlara yakınsa iki katlı Osmanlı-Türk mimarisine uygun, uzaksa toplu konutlar. “Şuraya Kervansaray Oteli, buraya yeraltı otoparkları, şuraya alışveriş merkezi, şuraya yüzme havuzu...” Avam projeler oluşturuluyor, planlar

çiziliyor. Yazılıyor, çiziliyor, değiştiriliyor, villalar ve toplu konutlar yerleştiriliyor;
“dünyanın en sosyal projeleri” servis ediliyor. Kimlere mi?

Örneğin 28 Şubat 2007 tarihinde Gayrimenkul Yatırım Ortakları Derneği (GYODER) tarafından İstanbul Metropolitan Planlama Merkezi'nde (İMP) “Kentsel Dönüşüm ve Gayrimenkul Geliştirmede Yeni Fırsatlar” başlığı altında bir “eğitim” semineri düzenlendi. Bu seminere giriş ücreti 160 TL idi ve seminere katılması gerekenler de programda “Kimler Katılmalı” başlığı altında “Yatırımcılar, Arazi ve Proje Geliştiriciler, Plancı ve Mimarlar, Üniversite ve Yerel Yönetimlerde Çalışan Yönetici ve Uzmanlar” diye sıralanmıştı. Bu tür seminerlerde önlerine koydukları dönüşüm ve yenileme haritalarıyla yatırımcılara bilgi veren öğretim üyeleri ellerindeki kalemle işaret ettikleri alanlarda projelerin zayıf, güçlü ve riskli yanlarını da anlatıyorlar. Risk o mahalledeki Romanlar ise, örneğin “Sulukule’de yapılacak olan Kervansaray Oteli’ne Romanları simgeleyen bir demircinin demirci kıyafetiyle işe alınması, bir Roman müzisyenin müzik aletiyle işe alınması ve orada özellikle Roman şarkılarını söylemesi” gibi projelerle göz boyuyorlar, mahalleyi marka haline getirip insanları yerinden edip mahallelere el koyuyorlar.

“Derin yoksulluk aynı zamanda bir sosyal dışlanma sorunu. Susan Sontag’ın *Başkalarının Acısına Bakmak* adlı kitabında söylediği gibi, ‘gerçekliğin, seyirlik bir manzaraya dönüşmesi’ hali bütün bu yaşananlar. Patates, soğan kuyruğu, ekme kuyruğu ve sonunda da yokluk/yoksunluk, sizi ‘Askıda ne var?’ arayışına kadar götürüyor.

Askıda geçen hayatların karşısında bir çözüm, bir politika üretmesini beklediklerimiz, duymak istediğimiz politikalar yerine, derinleşen yoksulluğun bir ‘güvenlik’, bir ‘vatan savunması’ sorunu olduğunu söyleyerek ve herkesin de böyle düşünmesini isteyerek yoksullar üzerinde baskı kuruyorlar. Hatta o kadar ileri gidiliyor ki kendileri yoksulluk yaşamasa da yoksulluk içinde yaşayanlar için ‘menüler’, ‘küçük porsiyonlar’, ‘yarım simitler’ öneriyorlar. Bütün bunlar işe yaramadığında da ‘İş beğenmiyorlar’ diye suçluyorlar.”

Yıllardır yoksulların, kentsel dönüşümle yerlerinden edilenlerin yanında yer alan Hacer Foggo, *Askıda Hayatlar*’da Türkiye’nin görünmeyen yüzünü gösteriyor, duyulmayan sesini duyuruyor.

